

J. P. JACOBSENS FØDESTED

Af TORSTEN BALLE

I GAVLEN på et lille uanseligt hus i Skolestræde har i mange år siddet en plade, som fortæller, at digteren J. P. Jacobsen blev født der. Det skal hans fader, grosserer Chr. Jacobsen, have fortalt sognepræsten, Jacob Hansen, der efter hvad en af hans døtre, lærerinde Julie Garnæs Hansen har meddelt, tog initiativet til, at pladen blev anbragt.

Da man for nogle år siden ville indrette en større parkeringsplads mellem Storegade og Toldbodgade, blev det nødvendigt at nedrive de bygninger, der stod på dette areal, men der rejste sig en bevægelse for, at huset skulle restaureres og bevares, så det ikke skulle gå med dette hus som med Christen Kolds fødested i Strømgade.

Huset var imidlertid gammelt og forfaldent, og det var klart, at det ville blive dyrt at bringe det i forsvarlig og præsentabel stand, og det gav anledning til at gammel tvivl igen rejste sig. Var det nu også det rigtige hus? Noget egentligt bevis herfor var aldrig ført, og da man vidste, at J. P. Jacobsens fader var storkøbmand og grosserer, fandt man det ganske usandsynligt, at dette lille hus kunne have rummet hans forretning. Til en købmandsgård, selv en mindre, hørte jo på den tid beboelse, butik, kontor og opholdsstue for kunderne, og desuden skulle der i gården være pakhuse til varelageret, som måtte være forholdsvis stort, stalde til kundernes heste og gårdsplads til vognene. Det kunne snarere tænkes, at huset var en udlænge i en større købmandsgård, hvis hovedlænge da måtte have været den smukke og anselige bygning, der lå langs med Toldbodgade. Der kunne J. P. Jacobsen snarere være født- eller måske et helt andet sted i byen, for man vidste jo, at Christen Jacobsen ejede flere huse i Thisted.

Huset blev imidlertid restaureret, nænsomt og smukt, og det lå nu i sin fornyede skikkelse op mod det nye torv som et idyllisk minde om en svunden tid og om byens berømte søn. Tvivlen døde dog ikke helt, og den levede af og til op på ny, både blandt byens borgere og blandt turister, der kom for at se den store digters fødested. Var det lille idylliske hus blot et turistnummer, beregnet på at imødekomme formodede romantiske følelser?

Denne usikkerhed var det påkrævet at få ryddet af vejen, og da Thisted byhistoriske Arkiv begyndte en systematisk indsamling af materiale til belysning både af

byejendommens og af befolkningens historie, var der håb om, at det ret snart ville lykkes.

Skolestræde ca. 1940. Til venstre det smukke hus, som af nogle formodedes at være J. P. Jacobsens fødested.

I Byhistorisk Arkiv

Der findes for Thisted købstads vedkommende fra forskellige tider fortegnelser over alle byens ejendomme og deres beboere eller ejere, f.eks. matrikler, hovedtaksationer til brandforsikring og folketællingslister, og de supplerer hinanden, så der ofte kun er få år imellem dem, i hvert fald efter 1760. Af de vigtigste fortegnelser har arkivet anskaffet kopier, og ved hjælp af dem var det muligt at udarbejde registre over ejendommene i den gamle bykerne og deres ejere og beboere på forskellige tidspunkter. Det var dog ikke muligt at registrere hvert ejerskifte, der har fundet sted, eller datoerne for disse, men for det sidste hundredårs vedkommende lader det sig forholdsvis let gøre ved hjælp af skøde- og panteregisteret (også kaldet realregisteret), der for hver ejendom i byen har et blad, hvorpå alle forhold vedrørende ejendomsretten er indført, idet det henvises til selve skøde- og panteprotokollerne, hvori afskrift af de originale dokumenter: skøder, pantebrev m. m. findes.

Det første skøde- og panteregister for Thisted købstad er indrettet så sent som ca. 1857, men mange af de oplysninger, der gives om ejendommene, refererer til ældre dokumenter, hvorfor registret også er nyttigt med

hensyn til tidligere ejendomsforhold. Af dette register har Thisted byhistoriske Arkiv en kopi.¹⁾

På hvert blad er en ejendom betegnet ved det dagældende forsikringsnummer og matrikelnummer, hvortil senere er tilføjet et nyt matrikelnummer, det nugældende. Derefter følger en beskrivelse af ejendommens art og beliggenhed, en fortegnelse over adkomster, dvs. de på ejendommen udstedte skøder el. a., en rubrik til anmærkninger, f.eks. angående servitutter, og endelig en liste over hæftelser, der påhviler ejendommen. Øverst er de skiftende ejeres navne indført.

På et nyere matrikelskort²⁾ kan det ses, at ”J. P. Jacobsens hus” ligger på matr. nr. 256. På denne ejendomsblad i skøde- og panteregisteret³⁾ nævnes det ældre matrikelnummer 79 og det nye 256. Det første skøde, der er nævnt mellem adkomsterne, er et skøde, udstedt fra slagter Chr. Mortensen til smed Bruus 30. dec. 1856. Øverst på bladet er da også J. P. Bruus angivet som ejer. Dette navn findes også i en grundejerliste 1853⁴⁾, som er ordnet efter de ældre matrikelnumre, ved gl. matr. nr. 79. Her er *skipper Chr. Jacobsen* anført som ejer, men senere har man tilføjet: nu smedemester Bruus. Når Chr. Jacobsen ikke er anført som ejer i skøde- og panteregisteret, skyldes det, at han på det tidspunkt, da registeret er indrettet, ikke var ejer, og at han ikke havde udstedt det skøde, der var den daværende ejers adkomst.

I anmærkningsrubrikken i skøde- og panteregisteret er imidlertid angående nogle servitutter henvist til tidligere skøder, nemlig først et til løjtnant Sørensen og derefter skøde til skrædder C. Møller, *Chr. Jacobsen* og Chr. Mortensen, og det angives, hvor i skøde- og panteprotokollerne disse skøder findes indført.

Skødet til Chr. Jacobsen lyder efter skøde- og panteprotokollen⁵⁾ således (stavemåden moderniseret).

SKØDE

Jeg underskrevne Carl Møller, skræddermester i Thisted, gør herved vitterligt, at have solgt og afhændet fra mig og mine arvinger, ligesom jeg herved sælger, skøder og aldeles afhænder til hr. skipper Christen Jacobsen i Thisted og hans arvinger, det mig efter skøde af 10. juni d.å. og ældre adkomstdokumenter ejende sted, beliggende på denne bys Skolegyde under forsikr. nr. 253 og matrikelsnr. 122a med påstående grund, gårdsrum og haveplads, alt for den mellem os akkorderede købesum 700 rbd. r. s., skriver syv hundrede rigsbankdaler rede sølv.

Gyden mellem dette sted og Christen Tveds enkes hus skal være til fælles fornøden brug for begge parter såvel som lågen fra gyden som og skal holdes vedlige for fælles bekostning ligesom og plankeværket mellem hendes haveplads og stedets have. Lågen, som er ved nordvestre hjørne af det her solgte sted, har ingen anden rettighed til end ejeren af stedet.

Køberen skal have fri tagdråb for søndre ende af huset samt fri ind- og udkørsel gennem derværende port som er

imellem stedet og skrædder Aakiens, så og fri adgang til stedets reparation for søndre ende.

Det herved solgte sted overtager køberen til førstkommende 1. novbr. og indtil da afbenyttes af mig, men står fra dato af for køberens regning og risiko, og i ulykkestilfælde hæver han assurancebeløbet. Skatter og andre afgifter, som påhviler det solgte, tilsvares af mig til bemeldte 1. novbr. d. å., ligesom jeg erlægger renten til 11. decbr. førstkommende af kapital 500 rbd. rede sølv til Højerværdige hr. provst Michelsen her i Thisted.

Køberen respekterer den reservation, som forrige ejerinde, enke fru Sørensen, har forbeholdt sig i købekontrakt af 13. decbr. 1842, sålydende under 4. post; ”jeg har reserveret mig til beboelse for livstid de 4 sønderste fag hus med loftsrum fra søndre ende til skorstenen, så og fri adgang i gården til brønden for mig og mine, til møddingen og til lokummet, og er indretningen af den således betingede beboelseslejlighed, der skal bestå af 2 værelser, køkken og spisekammer, for køberens regning, så og bemeldte lejligheds ind- og udvendige vedligeholdelse i god beboelig stand.”

Og da nu køberen, fornævnte skipper Christen Jacobsen, har fyldestgjort mig for købesummen, dels ved at indfri min pantegæld til Højerværdige provst Michelsen, og dels kontant, så skøder og overdrager jeg ham herved bemeldte sted med bygninger, grund, gårdsrum og have, herligheder, rettigheder og byrder som meldt, hvorfor bemeldte sted med tilliggende skal tilhøre ham som en lovlig købt ejendom.

Således udstedes dette mit skøde vidnefast under min hånd.

Thisted, den 14. august 1843

C. A. Møller.

Det ses af dette skøde, at den største forpligtelse på ejendommen var den frie beboelsesret, som en tidligere ejer, løjtnant Sørensens enke, havde betinget sig til en lejlighed i husets sydende. Denne forpligtelse faldt bort, da enken, Sophie Albertine Joachime Barmer, døde 1851, 24. aug.⁶⁾, altså inden Chr. Jacobsen ved skøde af 24. dec. 1853 solgte ejendommen til slagter Chr. Mortensen⁷⁾, men den er af en vis betydning for en påvisning af, at Chr. Jacobsen også boede i det hus, som han altså bevisligt ejede fra 1843 til 1853.

I skødet 1843 nævnes husets dagældende forsikringsnummer 253. Forsikringsnumrene blev gennem lang tid brugt som betegnelse for ejendommene, da der før 1800 hverken var matrikelnumre eller husnumre som de nuværende. Det er da også forsikringsnumrene, man finder husene betegnet med i folketællingslisterne, således bruges forsikringsnumrene fra henholdsvis 1781, 1791 og 1828⁸⁾ som husnumre ved folketællingerne 1787, 1801 og 1834⁹⁾. Man kunne derfor vente, at det forsikringsnummer 253, der nævnes i skødet 1843, ville svare til husnummeret ved folketællingen 1845, og det er da også tilfældet. I denne

¹ Skøde og Panteregister for Thisted Købstad (1804-1910), LA, (TBÅ).

² Thisted Købstads Bygrunde, 1927. Af N. Smed Søndergaard, (TBA).

³ Skøde- og Panteregistret, fol. 357.

⁴ Protocol over Thisted Kjøbstads Grundejere 10. nov. 1853, LA, (TBA).

⁵ Skøde- og Panteprotokol for Thisted Købstad, nr. 5, fol. 321, (TBA).

⁶ Skifteprorokol for Thisted Købstad, 1848-1858, fol. 60b, afskrift af registret i Thisted byhistoriske Arkiv.

⁷ Skøde- og Panteprotokol for Thisted Købstad, nr. 6, fol. 337, (TBA).

⁸ Hovedbrandtaksationer de nævnte år, se nedenfor.

⁹ Folketællingslister for nævnte år, se nedenfor.

folketælling¹⁰) er alle gadenavne ikke nævnet, bl. a. ikke Skolestræde, men i hus *nr.* 253 findes netop som beboere

*Christen Jacobsen, 32 år, gift, født i Rær, skipper,
Benthe Jensen, 30 år, gift, født i Hunstrup, hans kone,*

samt den 55-årige enke efter løjtnant og landmåler Sørensen og hendes datter.

Af skøde- og panteregisteret fremgår, at Chr. Jacobsen på det tidspunkt, da sønnen blev født, 7. april 1847¹¹), ikke ejede andre ejendomme i Thisted, idet den næste ejendom, han købte, de tre grunde ved fjorden, hvorpå han byggede sin store købmandsgård, hvor digteren voksede op, og hvor både han og faderen døde, først blev købt efter sønnens fødsel, nemlig 19. juni 1847, 11. nov. 1847 og 11. dec. 1847¹²). Det kan da anses for bevist, at J. P. Jacobsen virkelig er født i det lille hus i Skolestræde, som traditionen havde udpeget som hans fødested.

”J. P. Jacobsens hus”, set fra Toldbodgade 1969.
fot. Torsten Balle

Det er muligt at følge husets historie længere tilbage i tiden. I den førnævnte grundejerliste 1853¹³) har huset som sagt *matr. nr.* 79, men desuden nævnes et endnu ældre *matrikelnummer*, 122a. Disse ældste matrikelnumre findes også i brandtaksationen 1813¹⁴) sammen med forsikringsnumrene, for dette hus *matr. nr.* 122a og *forsikringsnr.* 195. Af en eller anden grund blev forsikringsnumrene fra 1813 ved at gælde til 1828, og de genfindes derfor også i taksationen 1818¹⁵). I taksationen 1828¹⁶) anføres både disse numre og de, der skulle gælde herefter, for dette hus 195 og 236.

De nye numre bruges som betegnelse for husene ved folketællingen 1834, og i denne finder man da også som beboere af hus *nr.* 236 løjtnant og landmåler Sørensen og hans familie. Han nævnes også som ejer i taksationen 1828, og her opgives også husets størrelse, nemlig 169²¹/₃₂ kvadratalen rum. Det samme tal finder man i en opmåling 1829¹⁷), der også angiver, at huset består af én længe, 22¹/₄ alen lang og 7⁵/₈ alen bred, og at der ikke findes andre bygninger på grunden.

¹⁰ Folketællingsliste 1845, RA, (TBA).

¹¹ Thisted kirkebog, 1847, fol. 64, (TBA).

¹² Ifølge Skøde- og Panteregistret, fol. 364.

¹³ Som note 4.

¹⁴ Hovedbrandtaksation 1813, LA, (TBA).

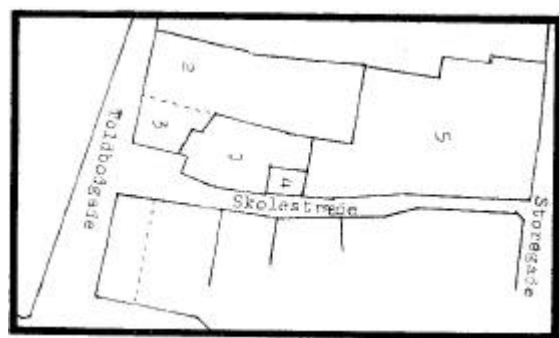
¹⁵ Hovedbrandtaksation 1818, LA, (TBA).

¹⁶ Hovedbrandtaksation 1828, LA, (TBA).

¹⁷ Opmaaling-Protocol over Thisted Kiøbstats Bygrunde, maj 1829, LA, (TBA).

Ved taksationerne 1813 og 1818 ejede skipper Lars Tonnisen huset, og matrikelnummeret var da som nævnt 122a. Det viser, at grunden er en parcel af et tidligere matr. nr. 122, som ses at være delt i tre dele, 122a, 122b og 122c før 1813. En jævnføring af forsikringsnumrene for dette år med numrene fra 1791, 1781, 1772 og 1761¹⁸) viser, at matr. nr. 122 er identisk med det hus, der ved taksationen 1791 og folketællingen 1801¹⁹) beboedes af grovsmed Peder Larsen. 1791 siges det, at dette hus ligger i ”Søndergyden” (Toldbodgade), 1801 i Skolestræde, dvs. at det lå på hjørnet. Det var en stråttækt bindingsværksbygning på 9 fag, og der var desuden en smedie på 4 fag, også af bindingsværk, men teglhængt, på grunden. Denne må være delt omkring 1800, hvad der stemmer med, at de ældste matrikelnumre først findes efter den tid.

Dette ældre hus nævnes også i taksationerne 1781 og 1772, men ikke 1761. Grunden må da have hørt til en købmandsgård i Storegade (ny matr. nr. 259, senere Hotel Thy), idet taksationen 1761 siger om denne gård, at der foruden gårdens egentlige bygninger ved Storegade var et pakhuis, som lå sønden for ”ved Grydetorvet og Stranden”. Det må her indskydes, at husene i den nedre ende af den nuværende Toldbodgade 1761 og 1772 siges at ligge syd og nord for Grydetorv, ligesom Skolestræde siges at gå fra Grydetorv til Storegade. Husene ved det nuværende Grydetorv siges at ligge i Søndergade. Betegnelsen ”ved Grydetorvet og Stranden” antyder, at fjorden dengang må have været ret nær huset.

Grunde ved Skolestræde
efter matrikelkort ca. 1870. (TBA).

1. J. P. Jacobsens fødested, matr. nr. C 256, B 79, A 122a.
2. matr. nr. C 258, B 78, A 123.
3. matr. nr. A 122b.
4. matr. nr. C 257, B 80, A 122c.
5. matr. nr. C 259, B 81, A 107.
C = nugældende matrikel.
B = matrikel ca. 1850.
A = matrikel ca. 1800.

Af de tre parceller, *det ældste matr. nr.* 122 blev delt i, ejede skipper Lars Tonnisen altså 122a. Han var en velstående mand, senere eligeret borger (omtrent det samme som byrådsmedlem), og det er muligvis ham, der har bygget det grundmurede, teglhængte hus, der står endnu, efter at han 1804 var blevet gift i Thisted. Husets stil og byggemåde viser hen til tiden omkring 1800, og det har da efter tidens forhold været meget moderne. De fleste huse i byen var endnu af bindingsværk, 1761 var der ikke et eneste grundmuret hus i byen, og 1781 kun ét.

¹⁸ Hovedbrandtaksationer for nævnte år, se nedenfor.

¹⁹ Folketælling 1801, se nedenfor.

Matr. nr. 122 b, hvorpå der endnu 1834 stod et hus, måske det, der 1791 nævnes på matr. nr. 122, blev tilkøbt nabohuset, hvis ældste matr. nr. var 123²⁰), og som lå med siden til Toldbodgade. Det nye matrikelnummer er 258²¹), og det foregående 78²²). Den smukke bygning, der senere blev opført på matr. nr. 123 og matr. nr. 122b, var netop det hus, man havde formodet kunne være J. P. Jacobsens fødested. Chr. Jacobsen har imidlertid ikke ejet dette hus. Det skal være opført af amtmand Faye og beboedes i 1840'erne af toldkasserer Winchel²³). Senere blev det kendt som det ældste Toldbod Vinhus.

Matr. nr. 122c var ligesom 122b fraskilt og bebygget, længe før Chr. Jacobsen købte 122a. Grunden har nu matr. nr. 257, tidligere nr. 80.

J. P. Jacobsens plads og hans fødested 1969.
 fot. Torsten Balle

Men Lars Tonnisens hus var altså et skipperhus, og det lå på et for en skipperbolig meget velegnet sted. Fjorden var som nævnt nærmere ved huset end nu, og netop ud for den nuværende Toldbodgade var den ældste havnemole eller brygge anlagt, da besejlingsforholdene her var de bedste i bugten²⁴). Problemet: hvordan en købmandsforretning kunne rummes i dette hus, hvori der endog skulle være plads til to lejligheder, da Chr. Jacobsen købte det, eksisterer ikke! I den tid, Chr. Jacobsen boede i huset, kaldes han altid *skipper*, ikke købmand, således i skødet 1843²⁵), ved folketællingen 1845²⁶), i kirkebogen 1847 ved sønnens fødsel²⁷) og i den nævnte grundejerliste nov. 1853²⁸). Ved salget af huset dec. 1853²⁹) kalder han sig skibsreder, hvad der vel må betyde, at han nu var hørt op med at føre skib, men først senere kaldes han almindeligt købmand og endnu senere grosserer.

I sit brev til forældrene 6. marts 1869³⁰) i anledning af

deres sølvbryllup omtaler J. P. Jacobsen deres bryllup og de første år af deres ægteskab, da de boede i det lille hus, og faderen sejlede som skipper:

Jeg ser Eders Gang til Kirken sammen, ser Eder give hinanden Haanden for Alteret. Jeg følger med til det lille Hus med de lave Stuer i den snævre Gade. - - Fader vil i Tanken igjen vaage ved Roret paa den lille Skonnert i den ensomme Nat og Moder igjen vaage ved det urolige Barns Vugge. I ville mødes og skilles som I saa tidt har gjort det og igjen føle Adskillelsens Smerte og Gjensynets Glæde. I flytte til det nye Hus . .

Og det lille hus fik andre ejere. Efter smed Bruus overtog Kjøbstadkreditforeningen det 1861, og da denne gik fallit, solgte dens bo det 1871 til smed P. M. Larsen, som 1877 mageskiftede huset med Peder Østergaard Pedersens ejendom. P. Ø. Pedersen solgte 1878 huset til maler A. Gulev, som boede der i mange år. Hans enke solgte 1907 huset til hotelejer Steffen Poulsen, Hotel Thy. Det var nu gammelt, omtrent 100 år, forfaldt efterhånden mere og mere og var snart gået til grunde, hvis der ikke i tide var grebet ind.

Nu vil det kønne, gamle skipperhus blive bevaret for eftertiden og stå som et smukt minde, ikke alene om digteren og de gamle Thistedskippere, men også om den interesse og offervilje, der reddede huset og gjorde det til en pryd for Thisted by.

Kilder og noter:

LA = Landsarkivet i Viborg.

RA = Rigsarkivet.

(TBA) = Kopi i Thisted byhistoriske Arkiv.

20) Skipper Lars Tonnisen ejede for øvrigt endnu en ejendom, som gade, ny matr. nr. 227, som Lars Tonnisen købte 1822, og som arvingerne efter hans enke, madam Else Tonnisen, født Bloch, solgte til Chr. Jacobsen 1866. Senere mageskiftede denne en del siden kom i Chr. Jacobsens besiddelse, nemlig en gård i Store- af grunden, nemlig matr. nr. 227b, med 228b, en del af matr. nr. 228, der tilhørte Sparekassen (Skøde- og Panteregistret, fol 118).

21) Speciel Opmaaling af Bugten ved Thisted, 1798. Af Løvenørn. LA, (TBA). Plan over Thisted Kjøbstad, 1823. Af C. Langeland. RA, (TBA).

- 20 Som i
- 21 Som i
- 22 Som i
- 23 Som i
- 24 Hove
- 25 Som i
- 26 Som i
- 27 Som i
- 28 Som i
- 29 Som i
- 30 Origin

Årstallene 1761, 1772, 1781, 1791, 1813, 1818 og 1828 henviser til hovedbrandraksationerne de nævnte år. LA, (TBA).

Årstallene 1787, 1801, 1834 og 1845 henviser til folketællingerne de nævnte år. RA, (TBA).

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1969, side 163-176).